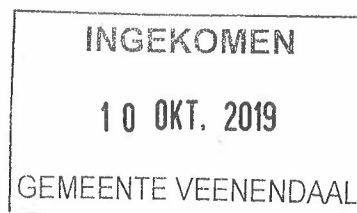

10 okt 2019 / 001012

Gemeente Veenendaal
Aan de gemeenteraad
Ter attentie van het College van B&W
Postbus 1100
3900 BC Veenendaal

Bezoekadres:
Archimedeslaan 6
3584 BA Utrecht

Postadres:
Postbus 13101
3507 LC Utrecht

088 - 022 50 00
info@odru.nl
www.odru.nl

kvk 55523544
btw NL85 1750 126 B01
iban NL35 BNGH 0285 1555 71

Utrecht, 8 oktober 2019

VERZONDEN 09 OKT 2019

Ons kenmerk:
Behandeld door:

INT19.51010/1647
P. Bouwman

Onderwerp:

Tweede Begrotingswijziging 2019 en eerste
begrotingswijziging 2020

Geachte raad,

Wij hebben van uw gemeente op 10 juli een brief ontvangen waarin uw gemeente aangeeft vooralsnog geen zienswijze op de tweede begrotingswijziging 2019 en eerste begrotingswijziging 2020 in te dienen. Wij danken u voor het in ons gestelde vertrouwen.

Op 3 oktober 2019 heeft het algemeen bestuur van de Omgevingsdienst regio Utrecht de tweede begrotingswijziging 2019 en de eerste begrotingswijziging 2020 ongewijzigd en met meerderheid van stemmen vastgesteld. In de bijlage treft u de vastgestelde stukken.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mevrouw A. Huisman, Controller via telefoonnummer 088 - 02 25 000.

Met vriendelijk groet,
het algemeen bestuur Omgevingsdienst regio Utrecht,

Namens deze,

G.F. Naafs
Voorzitter

Bijlage: Tweede begrotingswijziging 2019 en eerste begrotingswijziging 2020

c.c. regiovoerder

Begrotingswijziging Uitvoering Koers 2019 & 2020

OMGEVINGSDIENST REGIO UTRECHT

opgesteld door	Planning & Control
beoordeeld door	managementteam 04 juni 2019
vastgesteld door	dagelijks bestuur 06 juni 2019
besproken door	algemeen bestuur 27 juni 2019
vastgesteld door	algemeen bestuur 03 oktober 2019
Kenmerk	INT19.51010/1641

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Inleiding	3
1.1 Algemeen	3
1.2 Leeswijzer	3
2 Toelichting	4
2.1 begrotingswijziging programma Omgevingswet 2019	5
2.2 begrotingswijziging programma Omgevingswet 2020	6
2.3 Totale begroting Uitvoering Koers	6
3 Verloop bestemmingsreserve Uitvoering Koers	7
3.1 Incidentele bijdrage	7
Bijlage 1 Bijgestelde Begroting	9
Bijlage 2 Herzien programmaplan Implementatie Omgevingswet 2019-2020	11

Samenvatting

In 2016 is de ODRU gestart met de uitvoering van de Koers. Een belangrijke aanleiding voor deze organisatieontwikkeling is de veranderende omgeving. Denk vooral aan de komst van de Omgevingswet in 2021 en de mogelijke overdracht van taken. Dit leidt tot een veranderende vraag van onze gemeenten. Voor de uitvoering van de Koers is in 2017 een incidentele programmabegroting opgesteld en vastgesteld. Deze programmabegroting had betrekking op de jaren 2017 t/m 2020 voor een bedrag van € 1.717.439. De meeste programma's van Uitvoering Koers zijn reeds afgerond of worden afgerond in 2019. Alleen het programma voor de implementatie van de Omgevingswet heeft zijn doorgang in 2020 en mogelijk 2021. Vanuit het originele plan zijn de financiële middelen gedekt via de bestemmingsreserve Uitvoering Koers, waar de eigenaar gemeenten een deel aan hebben bijgedragen middels een extra incidentele bijdrage in 2018.

Uitstel van de invoering van de Omgevingswet heeft ertoe geleid dat sommige activiteiten binnen het programma Omgevingswet zijn getemporiseerd. Begin 2019 is het programmaplan voor de Omgevingswet herzien en deze herziening leidt tot een begrotingswijziging 2019 en 2020 voor de incidentele programmabegroting. De wijziging leidt tot een verhoging van het budget van het totale programma. Hier vangt de ODRU een deel zelf op door middel van inzet van interne uren waar dat mogelijk is. En door middel van het toekennen van regionale uren (à € 96.000). Het restant à € 297.131 leidt tot een extra incidentele bijdrage van de gemeenten. In het initiële plan was ook een extra incidentele bijdrage gevraagd voor het jaar 2019, deze bleek bij het opstellen van de begroting niet benodigd te zijn. Dit deel van de extra incidentele bijdrage is dan ook via besluitvorming in het AB komen te vervallen. Het blijkt nu dat door de herziening van het programma voor de voorbereiding op Omgevingswet dat dit tweede deel van de extra incidentele bijdrage wel nodig is om het plan uit te voeren. We zijn dus genooddaakt om een deel van dit bedrag in rekening te brengen aan de eigenaar gemeenten.

Conform het besluit van het dagelijks bestuur van 6 juni jl. vragen we in 2020 de totale extra incidentele bijdrage aan de eigenaar gemeenten. De extra lasten voor 2019 financieren we vooraf vanuit de algemene reserve van de ODRU. Na ontvangst van de extra incidentele bijdrage in 2020 vloeit het deel van 2019 terug in de algemene reserve. Voor de verdeling van de extra incidentele bijdrage heeft het dagelijks bestuur besloten om de gehanteerde methode uit 2018 op basis van de getekende UVP's te hanteren. Beweegredenen hiertoe zijn: consistent beleid, realistische verdeling op basis van ureninzet en zowel de bouw als het milieu zitten in deze verdeling inbegrepen. De verdeling van de extra incidentele bijdrage in 2020 is gebaseerd op de getekende UVP's van 2019. De verdeling naar gemeente is als volgt:

Incidentele bijdrage per gemeente	UVP 2019 (in uren)	% van totaal UVP	2020 (in Euro's)
Gemeente Bunnik	6.006	3,20%	9.500
Gemeente De Bilt	11.471	6,11%	18.150
Gemeente De Ronde Venen	27.873	14,85%	44.150
Gemeente IJsselstein	19.611	10,45%	31.050
Gemeente Montfoort	15.667	8,35%	24.800
Gemeente Oudewater	4.456	2,37%	7.050
Gemeente Renswoude	5.235	2,79%	8.300
Gemeente Rhenen	3.907	2,08%	6.200
Gemeente Stichtse Vecht	18.335	9,77%	29.050
Gemeente Utrechtse Heuvelrug	11.795	6,29%	18.700
Gemeente Veenendaal	8.159	4,35%	12.900
Gemeente Vijfheerenlanden	13.764	7,34%	21.800
Gemeente Wijk bij Duurstede	4.366	2,33%	6.900
Gemeente Woerden	15.655	8,34%	24.800
Gemeente Zeist	21.334	11,37%	33.800
Totaal	187.634	100%	€ 297.131

1 Inleiding

Voor u ligt de begrotingswijziging voor de jaren 2019 en 2020 van de Uitvoering Koers en de bijbehorende programmabegroting. Dit betreft een wijziging op de incidentele programmabegroting en niet de reguliere begroting. Aanleiding voor de wijziging is het herziene plan voor het programma Omgevingswet, welke is vastgesteld in het algemeen bestuur op 27 juni 2019. Dit plan is als bijlage toegevoegd aan deze begrotingswijziging. Het betreft de tweede wijziging op de begroting voor het jaar 2019 en de eerste voor het jaar 2020.

1.1 Algemeen

Deze begrotingswijziging voor 2019 en 2020 dient door de leden van het algemeen bestuur (AB) van Omgevingsdienst Regio Utrecht (ODRU) te worden vastgesteld. De raden kunnen binnen acht weken hun zienswijzen naar voren brengen bij het dagelijks bestuur (DB). Het DB zal de zienswijzen bij deze begrotingswijziging voegen ten behoeve van de definitieve vaststelling door het AB.

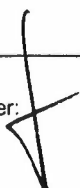
De planning voor de vaststelling van de begrotingswijziging Uitvoering Koers 2019 & 2020 is als volgt:

- Ontwerp vaststellen door het AB 27 juni 2019
- Zienswijze termijn gemeenteraden (8 weken) 22 augustus 2019 (uiterlijk retour)
- Vaststelling door het AB 03 oktober 2019

De begrotingswijziging moet uiterlijk 14 dagen na vaststelling door het AB toegezonden worden aan Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Utrecht.

1.2 Leeswijzer

De begrotingswijziging Uitvoering Koers 2019 & 2020 bestaat uit de tweede wijziging voor het jaar 2019 en de eerste wijziging voor het jaar 2020. Vervolgens geven we per onderdeel van de wijziging een toelichting op de financiële effecten. In de bijlage is de wijziging vertaald naar de uniforme taakvelden.

2 Toelichting

In 2016 is de ODRU gestart met de uitvoering van de Koers. Een belangrijke aanleiding voor deze organisatieontwikkeling is de veranderende omgeving. Denk vooral aan de komst van de Omgevingswet in 2021 en de mogelijke overdracht van taken. Dit leidt tot een veranderende vraag van onze gemeenten. Voor de uitvoering van de Koers is in 2017 een incidentele programmabegroting opgesteld en vastgesteld voor de jaren 2017 t/m 2020 voor een bedrag van € 1.717.439.

Op 6 oktober 2017 werd door het ministerie bekendgemaakt dat de invoering van de Omgevingswet is uitgesteld naar 1 januari 2021. De inwerkingtreding van de Omgevingswet is weliswaar een belangrijk richtpunt, maar dient ook te worden gezien in een breder perspectief van de transitie die tot en met 2029 plaatsvindt met betrekking tot de bescherming en ontwikkeling van de fysieke leefomgeving.

De invoering van de Omgevingswet betekent niet alleen een integratie en vereenvoudiging van regelgeving maar vraagt ook om een andere werkwijze van alle (overheids)organisaties die betrokken zijn bij de bescherming en ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. Kernbegrippen in de nieuwe werkwijze zijn (onder meer): integraal en gebiedsgericht werken, participatie en bestuurlijke afwegingsruimte. In dit verband zijn goede samenwerking in de keten en digitale ondersteuning belangrijke randvoorwaarden. De implementatie van de Omgevingswet is daarom van cruciaal belang voor de Omgevingsdienst en is één van de speerpunten in de koers van de ODRU.

Gestart in 2016 en voortvarend aan de slag ...

Eind 2016 heeft de ODRU een eerste programmaplan voor de invoering van de Omgevingswet opgesteld. Hierin beschrijft de dienst welke activiteiten zij in 2017 en 2018 ging uitvoeren in het kader van de implementatie van de Omgevingswet. Uitstel van de invoering van de Omgevingswet heeft ertoe geleid dat sommige activiteiten zijn getemporeerd, zoals de aanpassing van het ICT-systeem en de betrokkenheid bij de kerninstrumenten. Voor dit plan heeft de ODRU ook de financiering geregeld middels een programma begroting Uitvoering Koers.

... en nu actualiseren van programma

Om te leren werken met de Omgevingswet en tijdig klaar te zijn voor en voldoende voorbereid te zijn op de inwerkingtreding van de wet, gaat de ODRU onverminderd door met de aanpak voor de invoering van de Omgevingswet. Het plan is herzien op basis van nieuwe inzichten. Het bouwt voort op het 'Programmaplan implementatie Omgevingswet 2017-2018'. Daar waar nodig worden nieuwe accenten gelegd. Deze accenten zijn "vertaald" in activiteiten voor de periode 2019 – 2020. Deze activiteiten leiden ook tot een andere inzet van middelen en mensen. Dit heeft geresulteerd in een gewijzigde begroting voor het programma. De inhoudelijke wijzigingen staan in het programmaplan (zie bijlage 2). In deze begrotingswijziging gaan we in op de financiële effecten van het herziene plan op de begroting 2019 en 2020.

Van een aantal activiteiten is nu al duidelijk dat het niet voor 2021 hoeft te worden uitgevoerd of afgerond. Die activiteiten staan voor later in de planning. Dat betekent wel dat het programma langer doorloopt om de implementatie goed af te ronden. Dit programmaplan gaat over 2019 en 2020, maar biedt dus een bescheiden doorkijk naar 2021. De financiering van deze doorloop naar 2021 wordt meegenomen in de begroting 2021.

Programma Uitvoering koers

Het programma voor de Uitvoering Koers 2015-2018 is begin 2019 vervolgd. De zeven programma's gestart in 2016 zijn voor het grootste deel afgerond en worden in de lijnorganisatie opgenomen. Een drietal programma's is in de afrondende fase / reeds afgerond terwijl voor het programma duurzaamheid de focus ligt in 2019. Het programma Omgevingswet loopt daarentegen nog door in 2021.

De begrotingswijziging richt zich alleen op het programma Omgevingswet. Bij de overige programma's is geen wijziging meer te verwachten binnen de Uitvoering Koers.

2.1 begrotingswijziging programma Omgevingswet 2019

In tabel 1 is de wijziging op de begroting voor 2019 weergegeven. Af te lezen is dat er voor de Omgevingswet € 164.123 extra inzet benodigd is. Tevens is een deel dekking vanuit de regionale uren beschikbaar. De belangrijkste reden van de wijziging is dat er extra inzet plaatsvindt op het ontwikkelen van kennis en anders werken door middel van het uitvoeren van praktijkgerichte werkvormen.

Programma (in euro's)	1e Bijgestelde begroting 2019	2e BGW 2019	2e Bijgestelde begroting 2019
<i>Vorbereid zijn op de toekomst</i>			
Programma Omgevingswet	351.360	164.123	515.483
<i>Verbeteren kwaliteit van dienstverlening</i>			
Programma Processen	101.600	-	101.600
Programma Nabijheid	16.000	-	16.000
Programma Duurzaamheid	11.000	-	11.000
Coördinator organisatieontwikkeling	10.362	-	10.362
<i>Afgeronde programma's</i>			
Programma Toekomstscenario's en Robuustheid	-	-	-
Programma #Omgevingsbewust toezicht	-	-	-
Programma Strategisch personeelsbeleid	-	-	-
Subtotaal	490.322	164.123	654.445
Dekking uit interne uren / Regionale uren	-51.600	-36.000	-87.600
Totaal benodigde middelen Uitvoering Koers	438.722	128.123	566.845

TABEL 1: 2E WIJZIGING BUDGET UITVOERING KOERS 2019

2.2 Begrotingswijziging programma Omgevingswet 2020

Tabel 2 geeft de wijziging van het budget weer in 2020. Er wordt € 229.008 meer gevraagd. Ook hier is extra dekking à € 60.000 beschikbaar vanuit de regionale uren. Voor de inhoudelijke activiteiten die uitgevoerd gaan worden, wordt verwezen naar het programmaplan (zie bijlage 2).

Programma (in euro's)	Begroting 2020	1e BGW 2020	Bijgestelde begroting 2020
<i>Voorbereid zijn op de toekomst</i>			
Programma Omgevingswet	232.900	229.008	461.908
<i>Verbeteren kwaliteit van dienstverlening</i>			
Programma Processen	-	-	-
Programma Nabijheid	-	-	-
Programma Duurzaamheid	-	-	-
Coördinator organisatieontwikkeling	-	-	-
<i>Afgeronde programma's</i>			
Programma Toekomstscenario's en Robuustheid	-	-	-
Programma #Omgevingsbewust toezicht	-	-	-
Programma Strategisch personeelsbeleid	-	-	-
Subtotaal	232.900	229.008	461.908
Dekking uit interne uren / Regionale uren	-39.000	-60.000	-99.000
Totaal benodigde middelen Uitvoering Koers	193.900	169.008	362.908

TABEL 2: 1E WIJZIGING BUDGET UITVOERING KOERS 2020

2.3 Totale begroting Uitvoering Koers

Beide wijzigingen leveren ook een herziening op van de totale begroting voor Uitvoering Koers. In tabel 3 is de herziene begroting opgenomen. Het begrote bedrag van Uitvoering koers was € 1.717.439. Door de wijziging in de jaren 2019 en 2020 wordt het totale extra benodigde budget € 297.131 en komt de totale programma begroting Uitvoering Koers uit op € 2.014.570.

Programma (in euro's)	Totaal budget	Realisatie 2017	Realisatie 2018	2019	2020
<i>Voorbereid zijn op de toekomst</i>					
Programma Omgevingswet	1.272.692	124.305	170.996	515.483	461.908
<i>Verbeteren kwaliteit van dienstverlening</i>					
Programma Processen	565.890	134.968	329.323	101.600	-
Programma Nabijheid	148.789	67.099	65.690	16.000	-
Programma Duurzaamheid	11.000	-	-	11.000	-
Coördinator organisatieontwikkeling	113.700	70.871	32.467	10.362	-
<i>Afgeronde programma's</i>					
Programma Toekomstscenario's en Robuustheid	64.546	40.950	23.596	-	-
Programma #Omgevingsbewust toezicht	133.453	77.840	55.613	-	-
Programma Strategisch personeelsbeleid	71.100	71.100	-	-	-
Subtotaal	2.381.170	587.132	677.684	654.445	461.908
Dekking uit interne uren / Regionale uren	-366.600	-90.000	-90.000	-87.600	-99.000
Totaal benodigde middelen Uitvoering Koers	2.014.570	497.132	587.684	566.845	362.908

TABEL 3: TOTALE BEGROTING UITVOERING KOERS

Het effect op de totale begroting van de ODRU voor 2019 en 2020 is opgenomen in bijlage 1.

3 Verloop bestemmingsreserve Uitvoering Koers

Tabel 4 geeft het verloop over de jaren weer van de bestemmingsreserve Uitvoering Koers. Deze bestemmingsreserve is in 2017 ingesteld om de diverse programma's vanuit de Uitvoering Koers te financieren. De voorgestelde wijziging op de begroting leiden voor de jaren 2019 en 2020 tot een tekort in de daarvoor gevormde bestemmingsreserve Uitvoering Koers. Een extra incidentele bijdrage à € 297.131 is daarom nodig.

Bestemmingsreserve Uitvoering Koers	beschikbare middelen	kosten programma	extra benodigd	saldo reserve
2017				0
Resultaat 2016	738.534	-		
Kosten 2017	-	497.132		
2018				241.402
Bestemming resultaat 2017	238.127	-		
Kosten 2018	-	587.684		
Bijdrage gemeenten 2018	442.250	-		
2019				334.095
Kosten 2019	-	566.845		
Bestemming resultaat 2018	106.927	-		
Onttrekking algemene reserve			128.123	
2020				2.299
Kosten 2020	-	362.908		
Bestemming resultaat 2019	191.601	-		
Dotatie algemene reserve			-128.123	
Bijdrage gemeenten 2020			297.131	
2021				-
Totaal	1.717.439	2.014.570	297.131	

TABEL 4: OVERZICHT BESTEMMINGSRERVE UITVOERING KOERS

3.1 Incidentele bijdrage

Het bedrag dat als extra incidentele bijdrage voor 2019 én 2020 wordt geraamd is in totaal € 297.131. Deze extra incidentele bijdrage komt niet geheel onverwachts omdat voor de begroting 2018 en 2019 in 2017 is besloten om een extra incidentele bijdrage van in totaal € 750.000 te vragen aan de eigenaar gemeenten. Dit bedrag was opgedeeld voor de jaren 2018 en 2019 en per jaar zou worden beoordeeld of het benodigd was. In 2018 bleek het deel van € 442.500 benodigd. Dit is ook in rekening gebracht bij de eigenaar gemeenten. In 2019 bleek bij het opstellen van de begroting het resterende bedrag à € 307.750 niet benodigd was. Dit deel van de extra incidentele bijdrage is dan ook via besluitvorming in het algemeen bestuur komen te vervallen. Het blijkt nu dat door de herziening van het plan voor de voorbereiding op Omgevingswet dat dit tweede deel van de extra incidentele bijdrage van de eigenaar gemeenten wel nodig is om het plan uit te voeren.

De gemeentelijke begrotingen voor 2019 zijn allemaal gereed en houden geen rekening (meer) met de extra incidentele bijdrage voor 2019. We onderkennen het probleem om de extra incidentele bijdrage voor 2019 in rekening te brengen. Daarom stellen we voor, conform besluit van het dagelijks bestuur, om in 2020 in één keer de extra incidentele bijdrage te vragen aan de eigenaar gemeenten. En voor 2019 de extra lasten voor te financieren vanuit de algemene reserve van de ODRU. Na ontvangst van de extra incidentele bijdrage in 2020 vloeit het deel van 2019 terug in de algemene reserve.

Verdeelsleutel incidentele bijdrage

Het bedrag dat als extra incidentele bijdrage wordt geraamd is in totaal € 297.131. Het bedrag is verdeeld over de eigenaar gemeenten op basis van de gecontracteerde uren in de UVP's 2019. Volgens de gemeenschappelijke regeling (artikel 32 lid 2) stelt het algemeen bestuur een plan vast indien een exploitatiejaar een nadelig saldo oplevert. In dat plan bepaalt het algemeen bestuur tevens tot welk bedrag de gemeenten zullen bijdragen in het nadelig exploitatiesaldo.

De raden van de deelnemende gemeenten kunnen gedurende een termijn van acht weken hun mening ten aanzien van het plan naar voren brengen, alvorens het algemeen bestuur het plan vaststelt. Op dit moment betreft het de extra incidentele bijdrage die moet worden vastgesteld in het jaar 2019 voor het jaar 2020.

Artikel 32 lid 3 van de GR ODRU bepaalt dat de gemeenten bijdragen in verhouding tot het aantal uren, gebaseerd op de taken die ODRU uitoefent voor de gemeenten (artikel 18 lid 2), dat door iedere gemeente afzonderlijk wordt afgenomen en zoals dit is vastgesteld in de schriftelijke werkafspraken die worden vastgelegd in de dienstverleningsovereenkomsten (als bedoeld in artikel 19).

De afspraken over het aantal gegarandeerde uren en extra uren aan tijdelijke taken worden jaarlijks vastgesteld in de uitvoeringsovereenkomst en het uitvoeringsprogramma (UVP), behorende bij de DVO. Daarnaast kunnen gedurende het jaar aanvullende uren worden overeengekomen (artikel 19 lid 3 GR).

De extra incidentele bijdrage die is gevraagd in 2018 is verdeeld op basis van de getekende UVP's 2017. Om dezelfde lijn te hanteren en er geen aanleiding is om hier vanaf te wijken, stellen we voor om de getekende UVP's van 2019 te gebruiken als grondslag voor de extra incidentele bijdrage in 2020. In tabel 5 is de verdeling van het gevraagde bedrag per gemeente opgenomen voor 2020.

Incidentele bijdrage per gemeente	UVP 2019 (in uren)	% van totaal UVP	2020 (in Euro's)
Gemeente Bunnik	6.006	3,20%	9.500
Gemeente De Bilt	11.471	6,11%	18.150
Gemeente De Ronde Venen	27.873	14,85%	44.150
Gemeente IJsselstein	19.611	10,45%	31.050
Gemeente Montfoort	15.667	8,35%	24.800
Gemeente Oudewater	4.456	2,37%	7.050
Gemeente Renswoude	5.235	2,79%	8.300
Gemeente Rhenen	3.907	2,08%	6.200
Gemeente Stichtse Vecht	18.335	9,77%	29.050
Gemeente Utrechtse Heuvelrug	11.795	6,29%	18.700
Gemeente Veenendaal	8.159	4,35%	12.900
Gemeente Vijfheerenlanden	13.764	7,34%	21.800
Gemeente Wijk bij Duurstede	4.366	2,33%	6.900
Gemeente Woerden	15.655	8,34%	24.800
Gemeente Zeist	21.334	11,37%	33.800
Totaal	187.634	100%	297.131

TABEL 5: INCIDENTELE BIJDRAGE 2020

Bijlage 1 Bijgestelde Begroting

2e Bijgestelde begroting 2019

Lasten (in euro's)	1e Bijgestelde begroting 2019	2e Begrotings- wijziging 2019	2e Bijgestelde begroting 2019
Directe personele lasten	11.100.000	-	11.100.000
Inhuur derden	3.063.500	-	3.063.500
Indirecte personele lasten	1.002.000	-	1.002.000
Bestuurskosten	173.000	-	173.000
Algemene kosten	811.500	-	811.500
Huisvestingskosten	660.000	-	660.000
Kapitaallasten	321.000	-	321.000
Diversen	85.000	-	85.000
Totaal lasten	17.216.000	-	17.216.000

Baten (in euro's)	1e Bijgestelde begroting 2019	2e Begrotings- wijziging 2019	2e Bijgestelde begroting 2019
Directe personele baten	105.000	-	105.000
Baten eigenaar gemeenten UVP	16.424.251	-	16.424.251
Baten aanvullende opdrachten	784.924	-	784.924
Overige goederen en diensten	110.000	-	110.000
Huisvestingsbaten	1.000	-	1.000
Kapitaalbaten	-	-	-
Diversen	-	-	-
Totaal baten	17.425.175	-	17.425.175
saldo van baten en lasten	209.175	-	209.175

Incidentele lasten Uitvoering Koers	438.722	128.123	566.845
Incidentele baten Uitvoering Koers	-	-	-
Incidenteel saldo van baten en lasten	-438.722	-128.123	-566.845

Geraamd saldo van baten en lasten	-229.547	-128.123	-357.670
Toevoeging aan reserve Uitvoering Koers	-	-	-
Onttrekking uit reserve Uitvoering Koers	247.121	128.123	375.244
Geraamd resultaat	17.574	-	17.574

Bijgestelde begroting 2020

Lasten (in euro's)	Begroting 2020	Begrotings- wijziging 2020	Bijgestelde begroting 2020
Directe personele lasten	11.476.000	-	11.476.000
Inhuur derden	340.000	-	340.000
Indirecte personele lasten	759.500	-	759.500
Bestuurskosten	88.000	-	88.000
Algemene kosten	910.000	-	910.000
Huisvestingskosten	670.000	-	670.000
Kapitaallasten	361.000	-	361.000
Diversen	85.000	-	85.000
Totaal lasten	14.689.500	-	14.689.500

Baten (in euro's)	Begroting 2020	Begrotings- wijziging 2020	Bijgestelde begroting 2020
Directe personele baten	105.000	-	105.000
Baten eigenaar gemeenten UVP	14.481.500	-	14.481.500
Baten aanvullende opdrachten	-	-	-
Overige goederen en diensten	110.000	-	110.000
Huisvestingsbaten	1.000	-	1.000
Kapitaalbaten	-	-	-
Diversen	-	-	-
Totaal baten	14.697.500	-	14.697.500
saldo van baten en lasten	8.000	-	8.000

Incidentele lasten Uitvoering Koers	193.900	169.008	362.908
Incidentele baten Uitvoering Koers	-	-	-
Incidenteel saldo van baten en lasten	-193.900	-169.008	-362.908

Geraamd saldo van baten en lasten	-185.900	-169.008	-354.908
Toevoeging aan reserve Uitvoering Koers	-	-	-
Onttrekking uit reserve Uitvoering Koers	193.900	169.008	362.908
Geraamd resultaat	8.000	-	8.000

Bijlage 2 Herzien programmaplan Implementatie Omgevingswet 2019-2020

Programmaplan
Implementatie Omgevingswet
2019-2020

Omgevingsdienst regio Utrecht

versie 12 juni 2019

Omgevingsdienst regio Utrecht

Juni 2019

kenmerk/projectnummer

opgesteld door	DVe
beoordeeld door	JPo-MT

f f

INHOUDSOPGAVE

1.	Waarom?	3
1.1	Inleiding en achtergrond	3
1.2	Doelstelling	4
1.3	Leeswijzer	4
2.	Voortgang en resultaten programma 2017-2018	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Voortgang en resultaat projecten	5
3.	Visie op implementatie Omgevingswet ODRU	8
3.1	Omgevingswet raakt gehele organisatie	8
3.2	Programmatische aanpak	8
3.3	Lerende kennisorganisatie	8
3.4	Werkwijze	9
3.5	Resultaatgerichte projecten	9
3.6	Randvoorwaarden	9
4.	Programma implementatie Omgevingswet 2019 – 2020 op hoofdlijnen	11
4.1	Project 1: Helderheid en afspraken over taken en rollen	11
4.1.1	Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?	12
4.2	Project 2: Bijdragen aan kerninstrumenten	13
4.2.1	Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?	14
4.3	Project 3: Verankeren van werkwijze in processen en organisatie	15
4.3.1	Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?	16
4.4	Project 4: Digitaal samen kunnen werken	16
4.4.1	Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?	17
4.5	Project 5: Ontwikkelen van kennis en anders werken	19
4.5.1	Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?	19
5.	Aansturing Programma Implementatie Omgevingswet 2019-2020	21
5.1	Aansturing	21
5.2	Betrokkenheid gemeenten en ketenpartners	22
6.	Financiën	23
	Bijlage 1: Realisatie en begroting programma 2017-2021	25

1. Waarom?

1.1 Inleiding en achtergrond

Op 6 oktober 2017 werd door het ministerie bekendgemaakt dat de invoering van de Omgevingswet is uitgesteld naar 1 januari 2021. De inwerkingtreding van de Omgevingswet is weliswaar een belangrijk richtpunt, maar dient ook te worden gezien in een breder perspectief van de transitie die tot en met 2029 plaatsvindt met betrekking tot de bescherming en ontwikkeling van de fysieke leefomgeving.

De invoering van de Omgevingswet betekent niet alleen een integratie en vereenvoudiging van regelgeving maar vraagt ook om een andere werkwijze van alle (overheids)organisaties die betrokken zijn bij de bescherming en ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. Kernbegrippen in de nieuwe werkwijze zijn (onder meer): integraal en gebiedsgericht werken, participatie en bestuurlijke afwegingsruimte. In dit verband zijn goede samenwerking in de keten en digitale ondersteuning belangrijke randvoorwaarden. De implementatie van de Omgevingswet is daarom van cruciaal belang voor de Omgevingsdienst en is één van de speerpunten in de koers van de ODRU.

Gestart in 2016 en voortvarend aan de slag...

Eind 2016 heeft de ODRU een eerste programmaplan voor de invoering van de Omgevingswet opgesteld. Hierin beschrijft de dienst welke activiteiten zij in 2017 en 2018 ging uitvoeren in het kader van de implementatie van de Omgevingswet. Uitstel van de invoering van de Omgevingswet heeft ertoe geleid dat sommige activiteiten zijn getemporiseerd, zoals de aanpassing van het ICT-systeem en de betrokkenheid bij de kerninstrumenten. Een terugkoppeling van de resultaten uit de periode 2017-2018 is in hoofdstuk 2 opgenomen.

...en nu actualiseren van programma

Om te leren werken met de Omgevingswet en tijdig klaar te zijn voor en voldoende voorbereid te zijn op de inwerkingtreding van de wet, gaat de ODRU onverminderd door met de aanpak voor de invoering van de Omgevingswet. Voorliggend programmaplan 'Programmaplan implementatie Omgevingswet 2019-2020' is opgesteld door het programmteam Implementatie Omgevingswet en bouwt voort op het 'Programmaplan implementatie Omgevingswet 2017-2018'. Daar waar nodig worden nieuwe accenten gelegd. Deze accenten zijn "vertaald" in activiteiten voor de periode 2019 – 2020. In de aanloop naar dit programmaplan is aansluiting gezocht bij regievoerders en gemeentelijk projectleiders Omgevingswet. Het programmaplan is besproken door het MT op 21 maart 2019. Aansluitend heeft er een e-mailconsultatieronde plaatsgevonden met regievoerders en gemeentelijk projectleiders. Met aanvullingen is het door het DB op 6 juni 2019 akkoord bevonden voor verdere bespreking en besluitvorming het AB.

In het programma zijn activiteiten benoemd die uitgevoerd worden om ons voor te bereiden op de Omgevingswet. Bij die activiteiten is uitgewerkt wat we gaan doen, wat het beoogde resultaat is en een indicatie aangegeven van planning. De uitwerking hoe we de activiteit oppakken, wat de precieze rol van de gemeente is en wanneer de activiteit plaatsvindt maken we in overleg met de regievoerders en gemeentelijk projectleiders Omgevingswet. Zo zorgen we er voor dat zowel de ODRU als de gemeente profijt hebben van de activiteit en ieder in hun eigen planning kunnen inpassen.

f f

Van een aantal activiteiten is nu al duidelijk dat het niet voor 2021 hoeft te worden uitgevoerd of afgerond. Die activiteiten staan voor later in de planning. Dat betekent wel dat het programma langer doorloopt om de implementatie goed af te ronden. Dit programmaplan gaat over 2019 en 2020, maar biedt dus een bescheiden doorkijk naar 2021. Jaarlijks herijken we het programmaplan en wordt duidelijk wat na 2021 wordt opgepakt dan wel afgerond.

1.2 Doelstelling

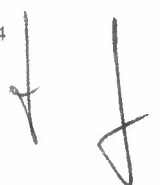
Zorgvuldige implementatie van de Omgevingswet

De Omgevingswet vraagt een grote verandering van gemeenten en omgevingsdiensten. De ODRU wil zich tijdig en zorgvuldig voorbereiden op de inwerkingtreding van de Omgevingswet en de gemeenten (en provincie) vanuit de inhoud faciliteren bij hun implementatie. De invoering van de Omgevingswet vraagt van de ODRU een fundamentele verandering: een verandering in cultuur en rol in relatie tot de gemeente. De ODRU behartigt de belangen van de milieuthema's en voor drie gemeenten ook (deels) bouwthema's. De ODRU blijft partner en uitvoerder voor gemeenten. Daarbij past ook een bijdrage leveren aan de continue beleidscyclus van onze gemeenten. Het programma biedt de handvaten om die veranderingen zorgvuldig voor te bereiden.

Het hoofddoel van het programma is dat de ODRU en haar gemeenten klaar zijn voor de Omgevingswet. Concreet betekent dit dat de ODRU-medewerkers bij invoering van de wet kunnen werken met en volgens de nieuwe regelgeving en het nieuwe gedachtegoed. Zij worden in hun werkzaamheden ondersteund door processen en een informatievoorziening die zijn afgestemd op de behoeften die voortkomen uit het werken onder de Omgevingswet en de afspraken met de gemeenten.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt kort teruggeblikt op de behaalde resultaten van het programmaplan implementatie Omgevingswet 2017-2018. Hoofdstuk 3 beschrijft de visie van de ODRU op de Omgevingswet, specifiek op de implementatie van de Omgevingswet door de ODRU en de onderverdeling in vijf projecten. Hoofdstuk 4 beschrijft programma en de daarbij behorende planning op hoofdlijnen voor 2019 en 2020. De organisatie van het programma staat in hoofdstuk 5 beschreven. Tot slot is in hoofdstuk 6 het programma vertaald naar de benodigde inzet van mensen en middelen.

2. Voortgang en resultaten programma 2017-2018

2.1 Inleiding

Eind 2016 heeft de ODRU, in opdracht van het bestuur, een eerste programmaplan voor de invoering van de Omgevingswet opgesteld. Hierin beschrijft de ODRU welke activiteiten in 2017 en 2018 worden uitgevoerd in het kader van de implementatie van de Omgevingswet. De belangrijkste bevindingen op dit moment zijn:

- De samenwerking tussen de ODRU, gemeenten, provincie en ketenpartners krijgt steeds meer vorm. Samenwerking lijkt zo eenvoudig, maar is dat allerm minst. Ondanks dat beiden (ODRU en gemeenten) de wens hadden om (nader) samen te werken en hiervan ook het belang inzagen, verliep deze samenwerking bij de start moeizaam. Alles was nieuw. Er werd vooral individueel verkend en er was weinig sprake van "samen doen". In de loop van 2018 werd de urgentie groter om steeds meer samen te doen en konden ook concrete behoeften worden benoemd. De ODRU voerde diverse activiteiten uit samen met de gemeenten, provincie en ketenpartners. Belangrijk voorbeeld hiervan is het Platform Digitale Samenwerking.
- De rol van de ODRU als regionale kennisorganisatie groeit, maar nog onvoldoende op het gebied van de Omgevingswet. De impactanalyses – die de ODRU (soms in samenwerking met de gemeenten) tussen 2016 en 2018 heeft uitgevoerd – hebben een belangrijk beeld opgeleverd over de veranderopgave. Ook op inhoudelijke thema's verzorgde de ODRU verschillende bijeenkomsten.

Voor de invoering van de Omgevingswet werkte de ODRU langs vijf projecten. Per project waren doelen en resultaten benoemd. Het uitstel van de invoeringsdatum van de Omgevingswet heeft ertoe geleid dat sommige activiteiten zijn getemporeerd, zoals de mate van betrokkenheid bij Omgevingsvisies en Omgevingsplannen en de wensen en eisen voor het ontsluiten van data.

Hierna wordt per project kort ingegaan op de voortgang en resultaten in de afgelopen twee jaren.

2.2 Voortgang en resultaat projecten

Project Verschuiving van taken

Dit project gaat over de verschuiving van taken bij en overdracht van taken naar gemeenten en de ODRU als gevolg van bevoegdheidswijzigingen, afschaffing van landelijke regels en meer beleidsruimte op sectorale thema's. Drie deelonderwerpen zijn te onderscheiden, te weten: 1. Overdracht taken bodem, 2. Overdracht overige taken en 3. Wijziging taken.

Het eerste onderwerp heeft als doel de gemeente te faciliteren bij de overdracht van de bodemtaak voor 1 januari 2021. De verandering van de taak alsmede de inhoud van de bodemtaak is in 2017 en 2018 in concept uitgewerkt. Hierin werkt de ODRU nauw samen met gemeenten en de provincie Utrecht (traject: Warme overdracht). De impact van de bevoegdheidswijzigingen met betrekking tot bedrijfsactiviteiten, het tweede onderwerp, is nog niet bepaald. Dit komt mede doordat de RUD Utrecht, die deze taken nu grotendeels uitvoert, nog niet scherp heeft welke activiteiten het betreft in het werkgebied van de ODRU. Verwacht wordt dat hier in half 2019 meer duidelijkheid over bestaat.

Het tweede en derde onderwerp hebben als doel om de impact van de Omgevingswet op de VTH-taken te signaleren en om in beeld te brengen wat er in het werk verandert. Eind 2018 is een notitie op hoofdlijnen opgesteld waarin de impact op de taken, de verschuiving van de bevoegdheden en de verschuiving in beleidsruimte inzichtelijk is gemaakt. Een verdere uitwerking hiervan in precieze veranderingen voor taken en mensen en een kwantificering hiervan volgt in 2019.

Project Omgevingsvisie en -plan

Het doel van dit project was om te bepalen wat de rol en positie van de ODRU zou kunnen en moeten zijn bij het opstellen en onderhouden van de nieuwe kerninstrumenten. En tegelijk regionale afstemming over gemeentelijke omgevingsvisies en -plannen te bereiken, zodat de plannen uitvoerbaar zijn. De gedachte was dat de ODRU binnen de gemeentelijke trajecten participeerde in het opstellen van omgevingsvisies en plannen. Die leerervaring zou de basis leggen voor de rol en positie. In de praktijk is de ODRU beperkt betrokken geweest bij het opstellen van deze plannen of voorbereidende pilots daarvan. Daarbij komt dat de gemeenten zich nog in verschillende fasen van de realisatie van deze visies en plannen bevinden.

De ervaring leert, dat het meer inzet en training van ODRU-medewerkers vraagt om een bijdrage te (kunnen) leveren aan kerninstrumenten. In het programmaplan 2017-2018 is hier geen rekening mee gehouden, in het bijzonder niet met de te ontwikkelen inhoudelijke component.

Er is een overlegstructuur opgezet van gemeentelijk projectleiders Omgevingswet en het programmateam van de ODRU om ervaringen en resultaten te delen in de breedte. Projectleiders gaven aan ook mee te willen denken en ondersteunen in de programmering van het programma Omgevingswet.

Project Processen

Het doel van dit project was om de dienstverlening te optimaliseren, zodat taken binnen de gestelde termijnen van de Omgevingswet blijven worden uitgevoerd. Een onderzoek naar wat de Omgevingswet betekent voor de dienstverlening en voor de huidige afspraken moest hier onderdeel van uitmaken. Aan dit spoor is in 2017 en 2018 geen uitvoering gegeven. De tijd was nog niet rijp om over dienstverlening te praten, mede omdat de kaders nog niet bekend waren.

Project Informatievoorziening

Dit project is niet uitgewerkt in het programmaplan 2017-2018 en ook niet meegenomen in de financiering, omdat er nog veel onduidelijkheden waren. Voor dit spoor waren twee doelen geformuleerd: 1. het helder krijgen van eisen en wensen met betrekking tot het ontsluiten van data en de vraag hoe de ODRU dit kan organiseren en inrichten voor haar gemeenten, partners en medewerkers en 2. de ODRU kan na de inwerkingtreden van de wet zaakgericht blijven werken.

De ontwikkeling van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) is een grote opgave op zich en kent een eigen planning. De ODRU volgde de ontwikkeling op het gebied van DSO nauwgezet. Alhoewel nog niet exact bekend was hoe het DSO eruit zou gaan zien en hoe de Omgevingsdienst kan aansluiten, is wel duidelijk dat de beschikbaarheid van betrouwbare en bestendige gegevens over de fysieke leefomgeving van groot belang wordt. Het gaat dus niet alleen over ICT, maar ook over informatiemanagement. In 2017 is een verkenning uitgevoerd naar de impact van digitaal samenwerken onder de Omgevingswet. De resultaten waren aanleiding om een Platform Digitaal Samenwerken op te richten: er zijn samenwerkingsafspraken nodig om concreet beeld te krijgen van de veranderopgave voor ICT en IM. Daarnaast is een aantal bijeenkomsten georganiseerd samen met gemeenten, provincie en ketenpartners om digitale samenwerking samen te (v)erkennen en om pilots te delen.

Project Kennis en vaardigheden

Het doel van het project was om meer kennis over de Omgevingswet en de daaraan gerelateerde activiteiten en thema's te verankeren binnen de organisatie en tegelijkertijd de ODRU-medewerkers te trainen in hun vaardigheden. De aandacht lag vooral op de verandering van gedrag. In 2017 en 2018 zijn twee trainingen verzorgd: één training voor de RO(M)-medewerkers en een brede afvaardiging van de organisatie en één training voor een geselecteerd aantal specialisten. Naast inhoud waren de trainingen ook gericht op het ontwikkelen van vaardigheden die de Omgevingswet vraagt.

De ervaring leert dat ODRU-medewerkers het moeilijk vinden zich te verdiepen in de component 'anders werken' als ze de inhoud beperkt beheersen én als de dagelijkse werkzaamheden nog vaak de toetsende houding vragen. Er zijn zeker zaadjes geplant in de verandering van de vaardigheden, maar

het zal ook gepaard moeten gaan met het anders doen. Bij vervolg van trainingen gaan we – nu de wet ook inhoudelijk verder is uitgewerkt aan de voorkant meer aandacht geven aan inhoud om het anders werken eigen te kunnen maken.

Daarnaast zijn themabijeenkomsten georganiseerd door en voor medewerkers van de Omgevingsdienst. Gemeenten waren hier ook bij uitgenodigd. Eind 2018 is de opleidingsbehoefte met betrekking tot de Omgevingswet geïnventariseerd van de organisatie om een planning te maken voor 2019 en 2020.

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'f' followed by a large loop and a horizontal stroke.

3. Visie op implementatie Omgevingswet ODRU

3.1 Omgevingswet raakt gehele organisatie

Vast staat dat de Omgevingswet impact heeft op de gehele organisatie. De Omgevingswet vormt straks de wettelijke basis voor een groot deel van de door de ODRU uit te voeren taken. Daarom is de Omgevingswet ook een speerpunt in de (nieuwe) koers. Voor advisering geldt dat de leefomgeving centraal komt te staan, vergunningverlening werkt vanuit het principe constructief en klantgericht en voor toezicht en handhaving geldt veel meer het principe van de specialist in de naleving.

De inhoudelijke ambities van de Omgevingswet worden door de deelnemende gemeenten bepaald. Wat de doelen en te bereiken resultaten zijn bij de bescherming en ontwikkeling van de fysieke leefomgeving is onderdeel van de Omgevingsvisie en Omgevingsplan die de gemeenten vaststellen in de periode van nu tot 2029. De ambitie van de ODRU is om als uitvoeringsorganisatie en kenniscentrum een wezenlijke bijdrage te leveren aan de ontwikkeling en uitvoering van de gemeentelijke visies en plannen. Dat betekent onder andere dat voor die onderdelen waar de ODRU advies- en kennispartner van de gemeenten is er steeds toegevoegde waarde geleverd wordt. Deze toegevoegde waarde ontstaat door het op peil hebben en houden van het kennisniveau over specifieke thema's en daar waar nodig steeds voorop te lopen in het verzamelen en verspreiden van de benodigde kennis en expertise. In het programma betekent dit dat de ODRU de belangen van de thema's onderkent en verwerkt in een bouwsteen. Die bouwsteen is voor gemeenten de basis op het gebied van milieu en waar gewenst bij RO/bouw bij het opstellen van hun visie of plan.

Vanuit het perspectief van de ODRU als uitvoeringsorganisatie is er behoefte aan eenduidigheid in beleid en gemeenschappelijke kaders die de deelnemende gemeenten delen. Dat bevordert een efficiënte uitvoering van de aan de ODRU opgedragen taken, passend bij het zijn van een uitvoeringsdienst. Zo is het ook verwoord in de Koers. Daar waar de noodzaak tot lokaal maatwerk is kan op basis van kengetallen in beeld gebracht worden wat dat lokaal maatwerk betekent in de uitvoering. De uitvoering van de ODRU draagt bij aan de één overheidsgedachte en de ODRU draagt deze visie uit in haar handelen. Het initiatief hiertoe ligt bij de bevoegde gezagen (deelnemende gemeenten) en maakt onderdeel uit van de opdracht aan de ODRU.

3.2 Programmatische aanpak

De implementatie van de Omgevingswet bij de ODRU zal ook in 2019 en 2020 programmatisch worden aangepakt. De volgende principes staan hierbij centraal:

- Bij een programma is het einddoel helder, maar moet een groot deel van de route naar de invoering van de Omgevingswet ontdekt en ontwikkeld worden. Dit past bij de implementatie van de Omgevingswet: het doel is helder, maar de weg ernaar toe is een gezamenlijke zoektocht. Met een programmatische aanpak kan flexibel worden ingespeeld op kansen om het einddoel dichterbij te brengen. De precieze invulling wordt later met betrokkenen afgestemd.
- Een programmatische aanpak is nodig omdat de implementatie van de Omgevingswet niet de taak is van een select groepje, maar een verantwoordelijkheid voor de hele organisatie en bestuur.
- Het programma(team) stuurt op de activiteiten die bijdragen aan het realiseren van het hoofddoel, en heeft richting medewerkers en deelnemers een adviserende, faciliterende en coördinerende rol.
- Het programmateam bestaat uit programmamanager, projectleiders (zie 3.5) en ondersteuning.

3.3 Lerende kennisorganisatie

De invoering van de Omgevingswet raakt de gehele organisatie en betekent voor medewerkers een meer of minder intensief verandertraject. Actuele en uitgebreide kennis van zowel de theorie als de praktijk is essentieel voor de uitvoering van ons werk. De beste leerervaringen zijn die uit te praktijk.

Daarom kiezen we ervoor om tijdens de implementatie via een praktijkgerichte werkvormen zo veel mogelijk te werken in de geest van de Omgevingswet. Daarmee verwachten we dat collega's zich beter kunnen verplaatsen in wat de Omgevingswet van ons (werk) vraagt, we concreter kunnen maken wat onze veranderopgave is en die activiteiten kunnen uitvoeren. We evalueren de inhoudelijke opbrengsten en de werkwijze continu, delen leerervaringen en zetten acties om in korte en langere termijn activiteiten die nodig zijn om als ODRU voorbereid te zijn op de Omgevingswet voor een effectieve en efficiënte uitvoering.

3.4 Werkwijze

De werkwijze moet passen bij de lerende kennisorganisatie. Leren gebeurt door uitproberen en steeds een stapje vooruit zetten. Dit doen we ook omdat deze wet niet alleen gaat over nieuwe wetgevingskennis, maar tevens over een andere insteek van adviseurschap gaat. Het gaat om andere vaardigheden inzetten en dat leer je niet in een theoretische cursusomgeving. Dat betekent dat in 2019 een drietal casussen worden gelanceerd om te oefenen met de Omgevingswet. Denk hierbij aan de volgende werkwijze. Op basis van een select aantal werkprocessen/producten worden de verschillende invalshoeken uit het programma toegepast op een concrete casus rondom milieu, bouwen en/of ruimtelijke ordening. Bijvoorbeeld: Er komt een aanvraag voor een dakpannenfabriek in Nigtevecht. Hoe gaat een complexe vergunningsaanvraag in zijn werk als de Omgevingswet is ingevoerd? Wat weten en kunnen we wel wat niet? Wat betekent dat voor de veranderopgave voor ODRU? Daarbij zijn steeds de invalshoeken uit het programma (zie paragraaf 3.5) aan de orde. Een casus wordt meerdere keren gedraaid, steeds vanuit een ander werkproces/product.

De praktijkgerichte werkvorm wordt steeds begeleid vanuit het programmateam en hebben als doel om medewerkers van de ODRU en zo mogelijk ook van gemeenten te laten oefenen met de uitvoering van de Omgevingswet. De oefening levert concrete informatie op over de vervolgstap. Het programmateam verzamelt de resultaten van de praktijkgerichte werkvorm en vertaalt deze volgens de lijnen van de vijf projecten naar implementatieacties voor de ODRU.

3.5 Resultaatgerichte projecten

Onder het programma hangen een vijftal gerichte projecten. Omdat de ODRU ervoor kiest om te werken via praktijkgerichte werkvorm om de Omgevingswet dichterbij medewerkers te brengen, kiezen we ook voor aanpassing van de projecten. De naam moet duidelijk aangeven wat het resultaat gaat zijn. De projecten krijgen de volgende namen:

- Project 1: Helderheid en afspraken over taken en rollen (voorheen: Verschuiving van taken);
- Project 2: Bijdragen aan kerninstrumenten (voorheen: Omgevingsvisie en -plan);
- Project 3: Digitaal samen werken (voorheen: Informatievoorziening);
- Project 4: Verankeren in organisatie en processen (voorheen: Processen);
- Project 5: Opbouwen van kennis en anders werken (voorheen: Kennis en vaardigheden).

3.6 Randvoorwaarden

Randvoorwaarden zijn alle eisen die noodzakelijk zijn voor het succesvol uitvoeren van het programma, maar wat buiten de macht van de programmamanager ligt, om te regelen. Het zijn zaken die landelijk, regionaal en/of door het management en het bestuur van de ODRU in moeten vullen, zodat de implementatie van de Omgevingswet voor 2021 gerealiseerd is. Voor het programma gelden de volgende randvoorwaarden. Mochten die randvoorwaarden niet gerealiseerd worden, dan veranderen ze onherroepelijk in risico's.

Intern georiënteerd

- Het programmateam heeft voldoende capaciteit beschikbaar en wordt in haar werkzaamheden ondersteund door een programmamedewerker;
- Het programma heeft voldoende middelen beschikbaar om de activiteiten uit te kunnen voeren;

- Eindverantwoordelijkheid en meer doorzettingsmacht bij de programmamanager voor:
  - Keuze/inzet medewerkers/inhuur;
  - Inhoudelijke keuzes en bestuurlijke afstemming;
  - Programmabudget.
- Management ondersteunt het programma in woord en daad en faciliteert medewerkers in hun ontwikkeling door:
  - Ruimte beschikbaar te stellen in werkpakket;
  - Opleidingsbudget;
  - Omgevingswet (o.a. onderdeel integraliteit en handelen in de geest van de Omgevingswet) is onderdeel van gesprekcycclus;
  - Stimuleert medewerkers om naar bijeenkomsten te gaan over kennisdeling (bijvoorbeeld themabijeenkomsten over Omgevingswet) en om bij te dragen aan de implementatie van de Omgevingswet;
  - Omgevingswet is vast onderdeel van afdelings- of clusteroverleg; wat betekent de komst van Omgevingswet voor onze afdeling?
  - Agendering MT, DB en AB, alsmede RVO.
- In deze ontwikkelopgave lopen programma- en lijnactiviteiten en verantwoordelijkheden door elkaar heen. Ter nadere duiding: primair zijn medewerkers zelf verantwoordelijk voor hun eigen ontwikkeling. Het programma en de staande organisatie – staf en MT – hebben hierbij een faciliterende rol. Echter bij leidinggevenden ligt faciliteren ook in de eindverantwoordelijkheid ten aanzien van personele aangelegenheden.
- Actuele en uitgebreide kennis van zowel de theorie (wetgeving) als de praktijk is essentieel voor de dienstverlening, het is nodig om informatie en leerervaringen actief met elkaar te delen;
- Interne medewerkers gaan voor externe medewerkers. Zo blijft de reeds binnen de ODRU verworven kennis behouden.

Extern georiënteerd

- Volledige medewerking vanuit de gemeenten bij de opgaven in dit programma;
- Het vroegtijdig betrekken van de Omgevingsdienst bij het opstellen van de gemeentelijke Omgevingsvisie- en plannen en bij toekomstige initiatieven;
- Daar waar nodig streven naar uniformiteit in de uitvoering, dit draagt namelijk bij aan een effectieve en efficiënte uitvoering. Het gaat om een streven voortvloeiend uit de Koers waarbij we in gesprek met het AB steeds kijken waar uniformiteit past en waar maatwerk nodig is.

4. Programma implementatie Omgevingswet 2019 – 2020 op hoofdlijnen

2017 en 2018 waren vooral de jaren van verkennen, onderzoeken en analyseren. Samen met de gemeenten is verkend wat de Omgevingswet betekent voor de gezamenlijke uitvoeringspraktijk (impactanalyse). In 2019 en 2020 gaat de ODRU verder met verkennen, onderzoeken en analyseren. Maar gaat ook oefenen met de Omgevingswet door te starten met een overzichtelijk aantal casussen. De resultaten van de praktijkgerichte werkvorm worden vertaald volgens de lijnen van de vijf projecten naar implementatieacties voor de ODRU. Op basis van deze implementatieacties gaat de ODRU voorbereidingen treffen voor het inrichten van de nieuwe organisatie.

Omdat vooraf nog niet bekend is welke implementatieacties allemaal voortkomen uit de praktijkgerichte werkvorm staan in dit programmaplan per project activiteiten beschreven waarvan nu al bekend is dat die sowieso uitgevoerd gaan worden. Deze acties zijn nog niet in de tijd gepland.

4.1 Project 1: Helderheid en afspraken over taken en rollen

De Omgevingswet is een wet met één doel, zes kerninstrumenten en een continue beleidscyclus. Tegelijkertijd met de ontwikkeling van deze elementen heeft het Rijk de bestaande rijksregels gemoderniseerd. Dit heeft geleid tot:

- Bevoegdheidswijzigingen. Dit betreft onder andere de bevoegdheid met betrekking tot activiteiten in de bodem (waaronder saneren) en bedrijfsactiviteiten.
- Afschaffing van rijksregels, deze afgeschafte regels noemt men de bruidsschat. De gemeenten hebben de keuze om deze regels op te nemen in het omgevingsplan. Het betreft de regels over onder andere horeca, recreatie, detailhandel, lozingen en bouwen.
- Meer beleidsruimte op sectorale thema's. Op sommige thema's (lucht, externe veiligheid, geluid, trillingen, geur (veehouderijen), bodem) moeten de gemeenten keuzes maken, voor andere thema's (bijvoorbeeld licht, asbest) mogen de gemeenten keuzes maken. De keuzes die de gemeenten hierin maken moeten integraal zijn afgewogen en bijdragen aan het doel van de Omgevingswet.

Dit heeft tot gevolg dat de ODRU samen met gemeenten nieuwe afspraken moeten maken over onze taken en rollen. De afspraken gaan over:

- komen tot afspraken en samenwerking over nieuwe taken;
- vormgeven de andere manier van werken.

Het doel van dit project is de consequenties van de Omgevingswet op het gebied van taken en rollen voor de ODRU in kaart te brengen en hierover te adviseren aan de gemeenten.

4.1.1 Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?

1. Kwantificering van de impactanalyse

De Omgevingswet is nog niet uitgekristalliseerd, tegelijk hebben gemeenten en de ODRU behoefte aan duidelijkheid over de nieuwe werkwijze vanaf 2021. Een verfijning van de impactanalyse die eind 2018 opgeleverd is, geeft een concreet beeld als gevolg van de Omgevingswet. In 2019 en 2020 werken we deze impact verder uit naar wijzigingen in uren en producten en wat hiervan de structurele financiële consequenties zijn. Concreet worden de volgende acties uitgevoerd:

- Inzichtelijk maken van de impact in werkwijze per cluster;
- Vertaling van impact naar gewijzigde werkwijze (uren en producten) per cluster;
- Inzichtelijk maken van aanvullende keuzes voor gemeenten;
- Herijken van DVO en UVP op basis van gewijzigde inzet;
- Accorderen van herziene DVO en UVP met gemeenten;
- Financieel inregelen en overdracht van het programma naar de organisatie.

Naar mate de Omgevingswet en de keuzes van de gemeenten over de inzet van de ODRU concreter worden kunnen de gevolgen voor de bijdrage van de gemeente aan de ODRU ook nauwkeuriger in beeld worden gebracht. In deze opdracht wordt elke stap afgestemd met regievoerders en gemeentelijk projectleiders. Eindresultaat¹ van deze activiteit is dat gemeenten en de ODRU helderheid hebben over de invloed van keuzes van gemeenten op de structurele bijdrage, de kadernota en begroting voor 2021 zijn opgesteld en alle UVP's voor 2021 zijn getekend. Dit betreft ook de keuze van de gemeente over de eventuele overdracht van taken die onder de Omgevingswet nieuw onder de bevoegdheid van de gemeente vallen.

2. Samenwerkingsafspraken over de veranderende taken en rollen

Vanuit de verfijning van de impactanalyse (zie onder 1) is het belangrijk daarbij een beeld te geven van de wijzigende omvang. Deze impactanalyse 2.0 geeft de veranderopgave van de ODRU en haar gemeenten voor taken en rollen. ODRU wil in 2019 en 2020 samenwerkingsafspraken maken over de veranderende taken en rollen. Concreet worden de volgende acties uitgevoerd:

- Rollen, taken en verantwoordelijkheden worden uitgedacht door gemeente en ODRU;
- De veranderopgave wordt met clusters en gemeenten doorgesproken;
- Uitkomsten worden vertaald in korte en lange termijn planningen;
- Besluitvorming op het minimale pakket aan taken die de gemeente bij de ODRU onderbrengt;
- Afspraken over taken en rollen vormen basis bij vaststellen (nieuwe) producten en diensten.

In het gesprek over taken en rollen en het vervolg daarop speelt de ambitie op dienstverlening van gemeenten en de ODRU een belangrijke rol. Het resultaat van deze activiteit is dat ODRU en gemeenten eenduidig denken over taken en rollen onder de Omgevingswet en ODRU-medewerkers bekend zijn met de impact van de Omgevingswet op hun dagelijkse taken. Hierbij gaat de ODRU een voorstel doen aan het Algemeen Bestuur over taken die bij de omgevingsdienst passen en is het aan de gemeenten welke taken zij overdragen. Het effect is dat bijvoorbeeld initiatiefnemers binnen acht weken besluit ontvangen op hun vergunningaanvraag. De samenwerkingsafspraken worden gemaakt voor zover mogelijk én nodig vóór 2021. Dit betreft afspraken om in 2021 als omgevingsdienst taken uit te kunnen voeren voor de gemeenten. Verdergaande afspraken zoals aanpassing van het DVO volgen na 2021.

3. Warme overdracht bodemtaken

De provincie Utrecht heeft het project 'Warme overdracht' vormgegeven om te komen tot een goede overdracht van bodemtaken van provincie naar gemeenten. Dit betreft beleid, uitvoering en informatie. De ODRU is hierin betrokken als kenniscentrum en uitvoeringspartner bodem voor veel gemeenten. De

¹ In de AB-vergadering van 27 juni 2019 ligt een eerste notitie voor over de nu verwachte impact van de Omgevingswet op de structurele bijdrage van de gemeenten aan de ODRU.

ODRU ondersteunt in dit project gemeenten waar nodig om het gemeentelijk belang te behartigen. De gemeente heeft aan haar kant bestuurlijke keuzes te maken. Het resultaat van deze activiteit is dat de bodemtaken van de provincie overgedragen zijn naar de nieuwe uitvoerder (gemeente of de ODRU) met kennis van de belangen en de risico's van het werkpakket. Het effect is dat gemeenten goed op de hoogte van haar nieuwe taak en initiatiefnemers geen hinder hebben van de bevoegdheidswijziging. De taakoverdracht is per 2021. We zijn echter in gesprek met de provincie om te bepalen wat noodzakelijk is voor 2021 en wat daarna verder uitgewerkt kan worden.

4. Intensiveren onze samenwerking met (keten)partners

De Omgevingswet vraagt om een integraal advies over milieu, veiligheid en gezondheid. De kennis en uitvoering op deze domeinen is in de regio ondergebracht bij de RUDU, GGD, VR en ODRU. Omdat wij (deels) hetzelfde werkgebied en dezelfde gemeentelijke opdrachtgevers hebben, zien we het als een opdracht om de onderlinge samenwerking rond de Omgevingswet optimaal te organiseren. De samenwerking richt zich op het zo efficiënt mogelijk voorbereiden van de invoering van de Omgevingswet met de regio daar waar nodig en wenselijk. De ODRU heeft daarom zitting genomen in de coördinatiegroep die alle samenwerkingsinitiatieven in de provincie overziet en aan elkaar verbindt. Vanuit die groep nemen we in het kader van deze activiteit een trekkende rol om de samenwerking met ketenpartners te optimaliseren.

Het resultaat van deze activiteit is dat de organisaties elkaar in het licht van de Omgevingswet beter weten te vinden. Het effect is dat bijvoorbeeld initiatiefnemers binnen acht weken integraal besluit ontvangen op hun vergunningaanvraag. Deze activiteit is niet afgerond voor 2021, maar loopt door om met ervaring de afspraken te verbeteren.

4.2 Project 2: Bijdragen aan kerninstrumenten

De nieuwe Omgevingswet introduceert zes nieuwe kerninstrumenten die in de plaats komen van huidige instrumenten zoals structuurvisies en bestemmingsplannen (zie onderstaand figuur). De gemeente krijgt met ieder van deze instrumenten te maken. Onder de Omgevingswet (met een overgangsperiode tot 2029) is de gemeente verplicht te beschikken over deze kerninstrumenten. In de voorbereiding op de inwerkingtreding van de Omgevingswet vragen gemeenten in toenemende mate aan de ODRU om inhoudelijke kennis te leveren aan pilots of trajecten die gericht zijn op het ontwikkelen van Omgevingsvisies (1 in het figuur), Programma's (2 in het figuur) en Omgevingsplannen (3 in het figuur). De vraag die gemeenten stellen aan de ODRU is een advies op basis van de kennis en ervaring om zo het milieu- en bouwbelang zo goed mogelijk te borgen binnen deze kerninstrumenten.

✓

f d

Het doel van dit project is daarom het leveren van een inhoudelijk bijdrage op het gebied van milieu en bouwen in combinatie met haar gebiedsspecifieke kennis aan het ontwikkelen van kerninstrumenten. De scope is afgebakend tot de drie kerninstrumenten Omgevingsvisie, Programma en Omgevingsplan. ODRU streeft naar enige vorm van uniformiteit op proces zowel voor de gemeentelijke organisaties alsook voor de ODRU. Hiermee bedoelen we dat de werkwijze zoveel mogelijk hetzelfde is om uiteindelijk te komen tot een instrument of vergunning. Wij bedoelen expliciet geen uniforme inhoud, omdat dit niet is wat de wetgever beoogt.

Uiteindelijk levert zowel de uitvoering als het resultaat inzicht op in a) de rol van de ODRU bij het ontwikkelen van de kerninstrumenten en daarmee in b) de wijze waarop de ODRU en gemeenten (kunnen) samenwerken bij het (door)ontwikkelen van de kerninstrumenten. Het uiteindelijke effect dat we mogelijk willen maken is dat burgers duidelijkheid hebben over de ruimtelijke kaders, en binnen de termijn hun vergunning verleend krijgen.

4.2.1 Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?

1. Opstellen regionale bouwsteen milieu en bouwen

De Omgevingswet vraagt om denken in belangen in plaats van in regels. Dit betekent dat ook de belangen van de milieu- en bouwthema's in de kerninstrumenten van de gemeenten moeten worden opgenomen. Bij ODRU-medewerkers is die integrale kennis en expertise aanwezig om vanuit het belang te kunnen adviseren. Tegelijk kan ODRU door haar regionale expertise zorgdragen voor het aangeven van de mogelijkheden tot samenhang van deze belangen in de plannen van gemeenten. Hierdoor kan eenduidigheid richting initiatiefnemer worden vergroot. Uiteraard blijft de afwegingsruimte van de gemeente. Concreet is de bouwsteen een adviesdocument waarbij de ODRU vanuit haar expertise en kennis aangeeft wat de richting is om het milieubelang te kunnen borgen binnen de kerninstrumenten. Daarbij geeft de ODRU de afwijkmogelijkheden en risico's weer, zodat elke gemeente haar eigen afweging kan maken. ODRU adviseert als vervolgstap van de bouwsteen bij de invulling van dit lokale maatwerk.

Kader

De ODRU gaat een document ('naslagwerk') opstellen genaamd 'regionale bouwsteen milieu en bouwen', die de ODRU en gemeenten kunnen gebruiken bij het ontwikkelen van en werken met hun eigen kerninstrumenten. Deze bouwsteen vormt een basis(document) gericht op gebiedstypes (zowel gebiedstype (bv. bedrijventerrein) als gebied (bv. plassegebied) voor het thema milieu, bouwen en ruimtelijke ordening en de relatie op de thema's veilig, gezond en duurzaam. In deze bouwsteen wordt

Handwritten signature or mark.

vanuit expertise en regionale kennis van de ODRU een **advies** uitgebracht op de gemeentelijk te borgen aspecten. Het gaat om:

- Onderwerpen die de gemeente mag/moet vastleggen en de ruimte die de wet biedt
- Advies over voorwaarden die nodig zijn om als ODRU het werk te kunnen uitvoeren
- Kansen en risico's bij de regelgeving voor de uitvoering
- Advies over het al dan niet gewijzigd overnemen van de bruidsschat in het (tijdelijke en definitieve) omgevingsplan
- Advies over de kaders vanuit ODRU-specialisten toegespitst op de functie van het gebiedstype (aansluitend op de staalkaarten)

Planning

In het tweede kwartaal van 2019 wordt een plan van aanpak voorgelegd aan regievoerders en gemeentelijk projectleiders. Een aantal onderdelen wordt ook nadrukkelijk samen met gemeenten uitgewerkt (bv. in een van de werkgroepen van ODRU-gemeenten). Het resultaat is een regionale bouwsteen milieu en bouwen, zoals hierboven beschreven, die uiterlijk het derde kwartaal van 2020 wordt opgeleverd. In een volgende stap kunnen gemeenten en de ODRU vervolgens samen komen op te nemen bepalingen in de kerninstrumenten (afwegingsruimte is van de gemeente). Deze stap valt onder financiën van het gemeentelijk UVP.

2. Deelname aan trajecten gericht op ontwikkelen kerninstrumenten

De belangen van de milieuthema's, in termen van gezond, veilig en duurzaam, moeten (afgewogen) worden opgenomen in de kerninstrumenten. Om dit goed te kunnen doen en tijdig onbalans te signaleren tussen milieu- en leefkwaliteit nemen de ODRU-medewerkers deel aan trajecten van gemeenten die gericht zijn op het ontwikkelen van de kerninstrumenten. Hierbij gaat het om (een deel van) omgevingsvisies, programma's en omgevingsplannen. Zo oefent de omgevingsdienst in de praktijk met werken volgens de Omgevingswet. Inzichten die worden opgedaan helpen niet alleen de gemeenten, maar ook de Omgevingsdienst bij de implementatie. Om tijdig knelpunten te signaleren tussen de gemeentelijke en provinciale opgaven schuift de ODRU ook aan bij de trajecten van de provincie. De deelname aan gemeentelijke trajecten valt onder financiën van het gemeentelijk UVP. Deze activiteit is al gestart en loopt door tot 2029 als de kerninstrumenten klaar moeten zijn.

4.3 Project 3: Verankeren van werkwijze in processen en organisatie

Met de Omgevingswet wordt een beleidscyclus geïntroduceerd die richting geeft aan de werkprocessen van alle overheden die betrokken zijn bij de bescherming en ontwikkeling van de fysieke leefomgeving.

Mede hierdoor wijzigen de werkprocessen bij gemeenten en de ODRU. Daarnaast werken ook de inhoudelijke veranderingen en de (nog te maken) keuzes door in de werkprocessen van de ODRU.

Naar verwachting leidt de Omgevingswet tot minder vergunningaanvragen doordat meer activiteiten vergunningsvrij worden. Bovendien zal het vergunningsverleningsproces zaakgerichter worden met een integrale beoordeling van bouw, ruimte en milieuaspecten. Daarmee komt de nadruk te liggen op de voorkant van het proces, het vooroverleg wordt belangrijker. Dat betekent dat meerdere organisaties gaan werken aan een integrale omgevingsvergunning. Goede afstemming op bestuurlijk en ambtelijk niveau met allerlei partners is daarmee noodzakelijk.

Daarnaast vindt er een verschuiving van bevoegdheden plaats van Rijk en provincie naar gemeenten.

f d

Dit vraagt om aanpassingen van de werkprocessen en procedures, niet alleen bij de ODRU, maar ook in de keten.

Het doel van dit project is om de wijzigingen die voortkomen uit de invoering van de Omgevingswet te verankeren in de werkwijze in organisatie en processen van de ODRU.

4.3.1 Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?

1. Consequenties voor werkprocessen

De gemeenten bepalen zelf of ze op welke wijze ze de Omgevingswet benutten. Onze organisatie volgt het ambitieniveau van de gemeenten en richten daar onze organisatie op in. We brengen de consequenties van deze wet in kaart voor onze organisatie op het gebied van werkprocessen. Hierin wordt aansluiting gezocht bij de regionale werkgroep (vanuit de Omgevingswetdag 2018) die zich richt op het herinrichten van het vergunningenproces en de werkgroep Ketensamenwerking vergunningverlening die zich vanuit de ODRU-gemeenten heeft gevormd. De aansluiting is essentieel om samen in de regio binnen acht weken een integrale en interbestuurlijke vergunning te kunnen verlenen. Vanuit de gedachte van de Koers stellen we een ambitieniveau voor ter besluitvorming om hiermee richting te geven aan het vervolg. Het resultaat zijn vastgestelde afspraken over (uniformiteit van) processen onder de Omgevingswet. Deze activiteit moet uitgevoerd worden voor 2021.

2. Herinrichten processen

De keuzes die de ODRU en gemeenten maken over de werkprocessen moeten geborgd worden in de uitvoering. Dit betreft alle werkprocessen bij de ODRU die beïnvloed worden door de Omgevingswet. Dat betekent dat de ontworpen processen uit het programma Processen worden doorgelicht en waar nodig aangepast om te kunnen werken in de geest van de Omgevingswet. Het uitgangspunt is dat de ODRU voor het generieke proces een uniforme werkwijze hanteert voor al haar gemeenten. Het resultaat zijn heringerichte werkprocessen afgestemd met alle gemeenten en partners. Deze activiteit moet uitgevoerd worden voor 2021. We onderzoeken mogelijkheden om tijdelijke afspraken te maken waar dat kan en zo een deel van de activiteit in 2021 te kunnen uitvoeren.

3. Herijking van de bedrijfsvoering

De werkafspraken die de ODRU en gemeenten maken in de verschillende projecten hebben invloed op de producten- en dienstencatalogus, juridische onderliggende documenten (mandaatbesluiten/regelingen), tijdschrijfsysteem-codes en gesprekscyclus ODRU. Het is belangrijk tijdig de afspraken goed vast te leggen en begin 2020 bepalen we welke zaken voor de ODRU voor 2021 moeten worden doorgevoerd en voor welke zaken overgangssituaties worden gecreëerd. Het resultaat is dat alle werkafspraken zijn vastgelegd.

4.4 Project 4: Digitaal samen kunnen werken

De Omgevingswet biedt kansen voor verbetering in dienstverlening in het fysieke domein. De wet geeft hiervoor kaders waarbij de initiatiefnemer centraal staat. Gemeenten bepalen aan de hand van hun ambitie op dienstverlening de invulling van deze kaders. Processen van gemeenten en ODRU moeten worden afgestemd op deze ambitie. Ook is een sterke samenwerking nodig tussen gemeenten, ODRU en overige (keten)partners. De processen en de samenwerking vragen om ondersteuning met digitale faciliteiten en toegang tot informatie van voldoende kwaliteit.

[Handwritten signature]

Een deel van deze digitale ondersteuning wordt geregeld vanuit het Digitaal Stelsel voor de Omgevingswet (DSO)², het stelsel van de landelijke voorzieningen (DSO-LV) en lokale systemen van de overheden. Het kernonderdeel van de landelijke voorziening is het Omgevingsloket. Via het Omgevingsloket kan iedereen snel zien wat mag en niet mag in de fysieke leefomgeving. Verder dient het als vergunningchecker en als portaal voor het indienen van vergunningaanvragen en meldingen. Aansluiting op bepaalde onderdelen van het DSO-LV is verplicht³ én noodzakelijk om te kunnen werken onder de Omgevingswet voor gemeenten, ODRU en overige (keten)partners.

Om de digitale ondersteuning te kunnen inrichten is inzicht nodig in:

- De eisen die het DSO-LV stelt aan het koppelen van (zaak)systemen;
- De samenwerkingsafspraken tussen gemeenten, ODRU en overige (keten)partners, in het bijzonder voor het afhandelen van vergunningaanvragen en voor informatieverstrekking en begeleiding initiatieffase;
- De processen (bij de ODRU) onder de Omgevingswet en welke informatie en informatiestromen hierbij een rol spelen.

Om dit inzicht te verkrijgen worden de ontwikkelingen van het DSO-LV en bij leveranciers gevolgd. Voor inzicht in de nieuwe processen onder de Omgevingswet wordt afgestemd met de andere projecten uit het programma die kaders (bijvoorbeeld: processen, taken, rollen, afspraken) bieden voor de digitale ondersteuning. Verder wordt de samenwerking met gemeenten en andere ketenpartners en afstemming met andere relevante regionale initiatieven actief opgezocht.

Het doel van dit project is om de benodigde ondersteuning vanuit ICT en informatiemanagement van ODRU te regelen, zodat ODRU straks haar taken voor de gemeenten kan uitvoeren volgens de Omgevingswet en de beoogde gemeentelijke dienstverlening in samenwerking met gemeenten en andere (keten)partners.

4.4.1 Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?

1. Voortzetten Platform Digitale Samenwerking

In 2018 is een start gemaakt met het platform Digitale Samenwerking. Het platform heeft de volgende doelen:

- Onderzoeken wat nodig is voor een goede digitale samenwerking tussen gemeenten, ODRU en andere regionale (keten)partners onder de Omgevingswet. Het aanbrengen van prioriteiten hierin (wat moet bij de in werking treding van de Omgevingswet en wat kan eventueel later). En waar mogelijk het maken van samenwerkingsafspraken tussen gemeenten, ODRU en/of (keten)partners.
- Delen van ervaringen en informatie tussen ODRU-gemeenten, ODRU en andere (keten)partners in de digitale voorbereiding op de Omgevingswet. En waar mogelijk de samenwerking zoeken.

Het platform heeft zich in eerste instantie gericht op de ODRU-gemeenten. Inmiddels is aansluiting gemaakt met de projecten uit het Omgevingswetprogramma van de provincie die zich richten op digitale ondersteuning en samenwerking. Hiermee is ook aansluiting gemaakt met andere regionale partners. De deelnemers aan het platform zijn medewerkers met een achtergrond vanuit ICT en

² Het digitaal stelsel is niet één groot ICT-systeem, het is een geordend en verbonden geheel van afspraken en ICT-voorzieningen, registraties, gegevensverzamelingen en bronnen.

³ Organisaties zijn verplicht om aan te sluiten op het DSO-LV om:

- Aanvragen en meldingen te kunnen ontvangen (via het koppelvlak STAM)
- Omgevingsdocumenten te kunnen opvragen en aan te leveren (via het koppelvlak STOP)
- Omgevingsbesluiten bekend te maken en beschikbaar te stellen (via het koppelvlak LVBB)

informatiemanagement, projectleiders Omgevingswet, regievoerders en medewerkers met een achtergrond vanuit milieubeleid, vergunningverlening, toezicht en handhaving en ruimtelijke ontwikkeling.

Het resultaat van het platform is dat we de benodigde samenwerkingsafspraken maken om digitaal te kunnen samenwerken in 2021. Het platform loopt door na 2021 om de digitale samenwerking te evalueren en te verbeteren.

2. Overzicht veranderopgave aansluiting DSO

In 2018 is een eerste impactanalyse uitgevoerd naar de veranderopgave voor ODRU onder de Omgevingswet. Deze impactanalyse wordt in 2019 geactualiseerd. Onderzocht wordt waar de Omgevingsdienst al staat en welke stappen de Omgevingsdienst nog moet zetten om:

- aan te kunnen sluiten op de functionaliteiten van de landelijke voorzieningen van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO-LV) die ODRU nodig heeft voor haar taken.
- voldoende digitale ondersteuning te bieden voor de werkzaamheden binnen de met de gemeenten op de Omgevingswet en de gemeentelijke dienstverlening afgestemde processen (basis op orde).
- digitaal te kunnen samenwerken met gemeenten en (keten)partners.

Deze impactanalyse moet inzichtelijk maken wat de veranderopgave voor ODRU is, zowel voor ICT alsook op het gebied van informatiemanagement. Omdat sprake is van een complexe opgave in een beperkte tijd, focust de ODRU zich in eerste instantie op wat minimaal nodig is om vanaf 2021 goed te kunnen functioneren. Acties die aanbevolen worden op de langere termijn worden wel benoemd.

De impactanalyse moet resulteren in een lijst met deelprojecten. De deelprojecten sluiten aan bij het ODRU-traject om de basis op orde te maken vanuit de Koers. En ambities en afspraken uit het platform Digitale Samenwerking worden zoveel mogelijk aan de voorkant afgestemd. Voor zover mogelijk wordt aan de veranderopgave een financiële impact gekoppeld. De planning van de deelprojecten is deels afhankelijk van de landelijke ontwikkelingen voor het DSO-LV. De oplevering van het DSO-LV wordt vooralsnog verwacht per 1 januari 2020 en er is nog veel onduidelijk over de samenwerkingsfunctionaliteit in het DSO-LV. En deels afhankelijk van nog te maken samenwerkingsafspraken tussen ODRU, gemeenten en andere regionale partners.

Binnen de veranderopgave ODRU valt te denken aan de volgende onderwerpen:

ICT

- Opstellen van een doelarchitectuur gericht op de Omgevingswet
- Aanschaf/aanpassing van systemen/apps/software waar nodig
- Zaakgericht werken en geografische benadering dominant
- Zaaksysteem en DMS inrichten op koppeling DSO
- Optimaliseren dienstverlening naar inwoners en bedrijven
- Toenemende complexiteit ICT-infrastructuur

Informatiemanagement

- Inventarisatie naar de betrouwbaarheid, beschikbaarheid en bestendigheid van de beschikbare data over de fysieke leefomgeving binnen de ODRU
- Data voldoen aan kwaliteitsnormen
- Integreren basisregistraties
- Integreren bodeminformatie RUD/ODRU en gemeenten
- Inrichten van dataverkeer (hoe delen we documenten tussen partijen?)

Het resultaat van deze activiteit is dat we een helder beeld hebben van de veranderopgave en van de deelprojecten die afgerond moeten zijn voor 2021. Voor start van de uitvoering wordt de veranderopgave en deelprojecten besproken met regievoerders en gemeentelijk projectleiders. Onderdelen van de benodigde acties koppelt ODRU overigens niet per se aan de komst van de

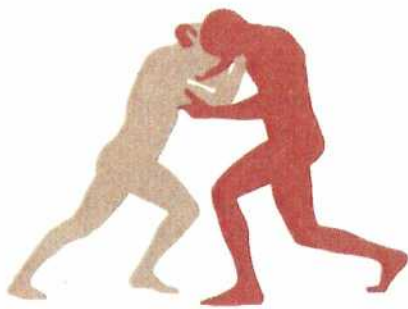
Omgevingswet. In 2019 is de ODRU daarom gestart met een aantal programma's om de kwaliteit van de ICT op een hoger niveau te brengen, om het gehele primaire proces te digitaliseren, de datakwaliteit te verhogen en onze data geografisch te ontsluiten.

3. Overzicht veranderopgave aansluiting DSO

De uitvoering van de deelprojecten ligt bij het Bedrijfsbureau van de omgevingsdienst. Het project houdt toezicht op de voortgang van de deelprojecten.

Het resultaat van deze activiteit is dat de ODRU op 1 januari 2021 is aangesloten op het DSO voor alle omgevingstaken die aan de ODRU zijn opgedragen. En dat ODRU deze omgevingstaken kan uitvoeren volgens de samenwerkingsafspraken met gemeenten en (keten)partners.

4.5 Project 5: Ontwikkelen van kennis en anders werken

Werken volgens de Omgevingswet betekent voor gemeenten en ODRU meer integraal en minder sectorgericht werken in een andere interactie tussen overheden, burgers, bedrijven en andere partijen. Van gemeenten én ODRU wordt een coöperatieve en oplossingsgerichte grondhouding verwacht, waarbij deze met elkaar samenwerken om initiatiefnemers en belanghebbenden van dienst te zijn. Gemeenten moeten kerninstrumenten opstellen en ODRU behartigt daarin onder andere de belangen van leefomgeving in termen van gezond, veilig en duurzaam. De komst van de Omgevingswet vraagt

om verandering in cultuur en gedrag én ontwikkeling van (nieuwe) competenties van betrokken medewerkers.

Kort samengevat vraagt de Omgevingswet om:

- integraal denken en handelen;
- andere samenwerking tussen gemeenten en Omgevingsdienst, binnen ODRU en met partners;
- meedenken met initiatiefnemers van ontwikkelingen in de fysieke omgeving vanuit een oplossingsgerichte grondhouding.

Het doel van dit project is dat de gehele organisatie van de ODRU kennis vergaart over de Omgevingswet, vaardigheden en competenties ontwikkelt die nodig zijn voor de veranderende uitvoering van de werkzaamheden en veranderingen in beweging brengt in houding en gedrag.

4.5.1 Wat gaat de ODRU in 2019 en 2020 doen?

1. Trainen van kennis

Om constructief bij te dragen aan de kerninstrumenten die gemeenten moeten opstellen, investeert ODRU ook in 2019 en 2020 in het opbouwen van kennis over de Omgevingswet. Zo zorgen we er voor dat we een betrouwbare kennispartner voor onze gemeenten zijn en blijven en ons werk kunnen uitvoeren. Om te beginnen organiseert ODRU in Q2 van 2019 voor de gehele organisatie een basistraining Omgevingswet. Daarnaast gaat een geselecteerd aantal medewerkers een gespecialiseerde opleiding volgen vanuit de inhoud van het werk. Doel van het trainen op kennis is dat we een regionale bouwsteen milieu en bouwen kunnen opstellen en gemeenten adviseren in het opstellen van hun kerninstrumenten.

Ook wordt in 2019 binnen ODRU de opleidingsbehoefte in kaart gebracht. In 2019 en 2020 gaan ODRU-medewerkers een verdiepingstraining(en) volgen, zodat ODRU kennis van zaken heeft en gemeenten effectief adviseert over kerninstrumenten. In het projectleidersoverleg gemeenten – ODRU verkennen we de mogelijkheden om samen met gemeenten trainingen te volgen en eventueel samen in te kopen.

Daarnaast wordt er kennis ontwikkeld door betrokken te zijn bij verschillende overlegorganen om kennis uit te wisselen en voorbereidingen af te stemmen, zowel landelijk, regionaal als in eigen huis.

2. Trainen van anders werken

Naast de benodigde inhoudelijke kennis moeten de medewerkers ook gaan beschikken over nieuwe *vaardigheden*: om integraal te denken en handelen, om mee te denken vanuit een coöperatieve en oplossingsgerichte grondhouding ('ja, mits') en om te adviseren over het te voeren beleid en in te zetten instrumenten. De overheid is binnen de Omgevingswet meer een regisseur. Dat betekent dat ook ODRU-medewerkers meer van een besluitvormende naar een faciliterende rol gaan. Dit vergt een omslag in denken en doen.

In de praktijkgerichte werkvormen hebben we aandacht voor de andere manier van werken onder de Omgevingswet. Waar medewerkers specifieke behoeften hebben wordt anders werken aangeboden in een groepsspecifieke casus of een training.

3. Thema-eigenaren aan de slag met kennis verwerven en delen

Verschillende thema's en ontwikkelingen uit de Omgevingswet vragen om bijzondere aandacht. Bijvoorbeeld het thema 'bruidsschat'. Om gemeenten goed te kunnen adviseren én om gemeentelijke belangen te kunnen waarborgen, geeft de ODRU een aantal thema's extra aandacht en zorgt ervoor dat we op de hoogte zijn van de laatste stand van zaken. Voor tien belangrijke thema's en ontwikkelingen wijzen we thema-eigenaren aan die weten waar de informatie over de laatste stand van zaken te vinden is. Zij delen deze informatie waar relevant actief met gemeenten, binnen het programma en met andere medewerkers van ODRU. Thema-eigenaren betrekken relevante collega's bij gemeenten en bouwen samen kennis op en delen die verder met collega's.

4. Kennis en anders werken borgen

Na invoering van de Omgevingswet is het van belang kennis en anders werken van de Omgevingswet te borgen. Het gaat in eerste instantie om het herijken van functieomschrijvingen en het herijken van de kwaliteitscriteria. In de functiebeschrijvingen willen we opnemen wat de Omgevingswet van de functie vraagt. Vervolgens worden de taakvelden en medewerkers opnieuw doorgelicht om vast te stellen of ODRU robuust is en aan de kwaliteitscriteria voldoet. Het is niet noodzakelijk voor 2021 deze zaken herzien te hebben. Om die reden starten we hiermee in 2021.

5. Aansturing Programma Implementatie Omgevingswet 2019-2020

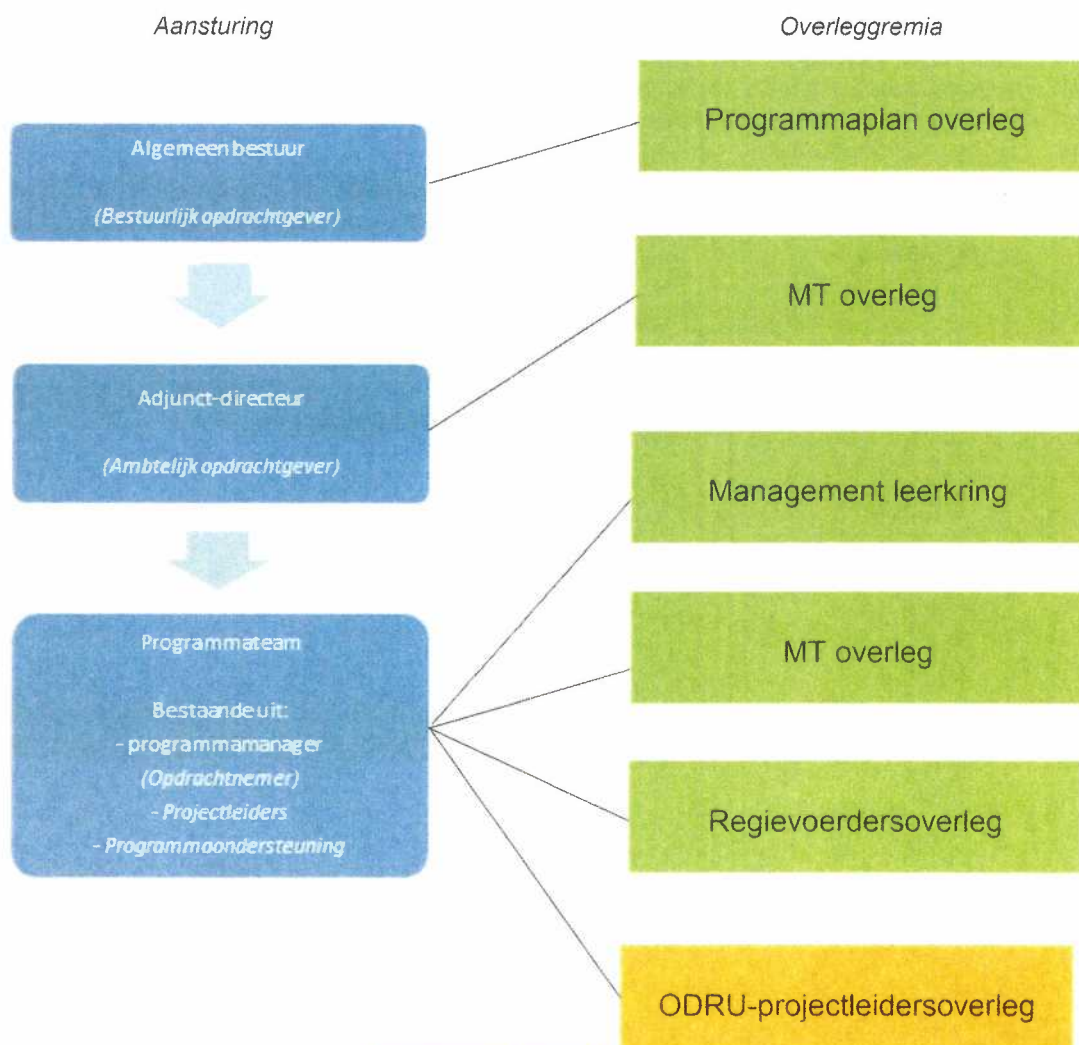
5.1 Aansturing

Het Algemeen Bestuur van de Omgevingsdienst is bestuurlijk opdrachtgever voor de implementatie van de Omgevingswet. Per kwartaal wordt het Algemeen Bestuur geïnformeerd over de voortgang en resultaten van de activiteiten in dit programmaplan door de programmamanager en daar waar nodig door de projectleider(s). Uit het Dagelijks Bestuur is wethouder van gemeente Montfoort aangewezen als bestuurlijk trekker en eerste aanspreekpunt voor het programma.

De directeur van de Omgevingsdienst is verantwoordelijk voor de uitvoering van het koersdocument van de Omgevingsdienst, waarbinnen de implementatie van de Omgevingswet een speerpunt is. Het ambtelijk opdrachtgeverschap is door de directeur belegd bij de adjunct-directeur. Daarmee is zij ambtelijk opdrachtgever voor de uitvoering van het programmaplan. De voortgang wordt maandelijks besproken in het MT. De projecten worden aangestuurd door de projectcoördinator die tegelijk ook inhoudelijke werkzaamheden ten behoeve van het project uitvoert.

Opdrachtnemer is de programmamanager implementatie Omgevingsdienst.

Het programmaplan is opgesteld door het programmateam en wordt ter bestuurlijke goedkeuring vastgesteld in het MT van de Omgevingsdienst.

5.2 Betrokkenheid gemeenten en ketenpartners

De betrokkenheid van de gemeenten kent verschillende invalshoeken en gremia. Medewerkers van de gemeenten maken onderdeel uit van de programmaorganisatie/-onderdelen, zoals hierboven genoemd. Daarnaast zijn er twee bestaande gremia en één nieuw gremium:

Bestaand:

- **(Extern) ODRU-projectleidersoverleg:** Informatievoorziening en (inhoudelijke) afstemming: Het contactpersonenoverleg bestaat uit gemeentelijke projectleiders Omgevingswet. Dit overleg wordt gebruikt voor inhoudelijke en procesmatige ambtelijke afstemming over de voortgang van het programma en onderliggende projecten.
- **Regievoerdersoverleg:** Verantwoording, monitoring en besluitvorming. Dit overleg wordt primair gebruikt als voorportaal voor de agendering van onderwerpen (informatief, toetsend, besluitvormend) in het Algemeen Bestuur.

Nieuw:

- **Management leerkring:** Gezamenlijk leren en ontwikkelen/signaleren en agenderen. Deze leerkring is nog niet gestart. Nu de invoeringsdatum van de Omgevingswet steeds dichterbij komt, is deze leerkring echter des te relevanter. De leerkring bestaat uit minimaal vier managementleden van de gemeenten die verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling van de omgevingsvisie of een omgevingsplan en twee managers van ODRU. Bedoeling van de leerkring is om eens per kwartaal bij elkaar te komen en de ontwikkelingen uit het programmateam en de verschillende projecten te bespreken. Dit draagt bij aan het feit dat gemeenten en ODRU samen leren en experimenteren in de ontwikkeling en het zoeken van de nieuwe rol en positie in de nieuwe gemeentelijke verantwoordelijkheden voor de fysieke leefomgeving. Daarnaast kan de leerkring zaken signaleren en agenderen bij de ambtelijk opdrachtgever. En is er ruimte om elkaar te inspireren op het coachen van medewerkers op anders werken.

Een belangrijk onderdeel in het programma is de ondersteuning van gemeenten bij de samenwerking met ketenpartners. De samenwerking wordt actief gezocht met ketenpartners. Daarbij wordt ook gekeken naar hoe de ODRU gemeenten kan ontzorgen in hun verantwoordelijkheden richting ketenpartners, waaronder de waterschappen, de GGD en de Veiligheidsregio.

6. Financiën

De inzet van mensen en middelen zal in 2019 vooral gericht zijn op uitvoering van de eerder genoemde praktijkgerichte werkvormen en voorbereidingen. In het jaar voorafgaand aan de daadwerkelijke invoering 2020 zal de inzet voor de implementatie hoger zijn. Een heel aantal implementatie activiteiten die gericht zijn op vastleggen (bijvoorbeeld PDC) zijn verschoven naar 2021.

In onderstaand overzicht staan een samenvatting van de programmabegroting. Het betreft de totale kosten van de uren en out of pocket die in het betreffende jaar verwacht worden. Het betreft uitsluitend de uren en kosten die binnen het programma Omgevingswet bekostigd worden. De interne uren en UVP-uren zijn niet vermeld.

Programmaplan 2019-2020	Jaar 2019	Jaar 2020
	kosten	kosten
Programmabreed	€ 116.750	€ 103.766
Project 1: Helderheid en afspraken over taken en rollen	€ 85.200	€ 51.600
Project 2: Bijdragen aan kerninstrumenten	€ 107.400	€ 95.400
Project 3: Verankeren van werkwijze in processen en organisatie	€ 9.600	€ 30.000
Project 4: Digitaal samen kunnen werken	€ 20.400	€ 25.200
Project 5: Ontwikkelen van kennis en anders werken	€ 176.133	€ 155.942
Totaal	€ 515.483	€ 461.908
Dekking		
Koers 2015-2018	€ 351.360	€ 232.900
Regionale uren tbv Omgevingswet	€ 36.000	€ 60.000
Openstaand totaal programma	€ 128.123	€ 169.008

Samenvattend is voor 2019 en 2020 samen een bedrag van € 297.131,= in het programma Implementatie Omgevingswet 2019-2020 geen dekking. Het voorstel is dit bedrag te bekostigen uit de reserve-afspraken (zie Oplegnotitie, d.d. 12-06-2019).

De gehanteerde uitgangspunten bij het opstellen van de begroting zijn:

- Uurtarief ODRU-medewerkers: 60 euro;
- Out of pocketkosten zijn excl. 21% BTW;
- Kosten voor aanpassingen in de ICT en IM zijn PM opgenomen in de begroting.

Deze begroting bevat de kosten die gemaakt worden in de periode 2019 -2020 om de ODRU-organisatie klaar te stomen voor de invoering van de Omgevingswet. In de uitgebreidere weergave in de bijlage staat ook aangegeven wat de kosten zijn geweest over 2017 en 2018. Van belang bij de beoordeling van de begroting is dat de implementatie van de Omgevingswet ook na de invoeringsdatum van 1 januari 2021 nog inzet vraagt. Hier is in de bijlage nu slechts een doorkijk gegeven. Het programmaplan en daarmee de begroting is nu vooral gericht op de implementatie voorafgaand aan de invoeringsdatum. Het is te verwachten dat ook na de invoeringsdatum kosten gemaakt moeten worden voor implementatie-activiteiten. In verband met de haalbaarheid schuiven we naar achter wat mogelijk is.

Bij de uitwerking van de begroting voor 2021 kan er meer duidelijkheid gegeven worden over welke inzet na 1 januari 2021 nodig is en wat de financiële consequenties hiervan zijn. Vooruitlopend hierop maken wij de volgende opmerkingen:

- Er zijn PM posten opgenomen in de begroting voor veranderopgave DSO (2019/2020), herinrichting processen (2020/2021) en herijking kwaliteitscriteria (2021);
- Het effect van kinderziekten in de wet kan niet worden begroot;
- Als activiteiten om diverse redenen over een langere periode moeten worden uitgesmeerd, zit hier altijd een kostenverhogend effect in.

Het effect van de Omgevingswet op de structurele bijdrage aan de ODRU is niet meegenomen in deze begroting. Het programmaplan gaat uitsluitend in op incidentele implementatiekosten. In de notitie 'Financiële scenario's Omgevingswet' wordt op het effect op de structurele bijdragen ingegaan.

Bijlage 1: Realisatie en begroting programma 2017-2021

In onderstaand overzicht staan de totale kosten van de uren en out of pocket die in het betreffende jaar gemaakt zijn of verwacht worden. Het betreft uitsluitend de uren en kosten die binnen het programma Omgevingswet bekostigd worden.

Programmaplan 2019-2020	Jaar 2017	Jaar 2018	Jaar 2019	Jaar 2020	Jaar 2021
	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten
Programma breed	€ 60.970	€ 58.563	€ 116.750	€ 103.766	€ 22.368
Project 1: Helderheid en afspraken over taken en rollen	€ 26.460	€ 37.725	€ 85.200	€ 51.600	€ 21.600
Project 2: Bijdragen aan kerninstrumenten	€ 14.850	€ 25.665	€ 107.400	€ 95.400	€ 19.200
Project 3: Verankeren van werkwijze in processen en organisatie	€ -	€ -	€ 9.600	€ 30.000	€ 19.200
Project 4: Digitaal samen kunnen werken	€ 7.920	€ 19.305	€ 20.400	€ 25.200	€ 16.800
Project 5: Ontwikkelen van kennis en anders werken	€ 50.105	€ 65.738	€ 176.133	€ 155.942	€ 9.600
Totaal	€ 160.305	€ 206.996	€ 515.483	€ 461.908	€ 108.768
Dekking					
Koers 2015-2018	€ 160.305	€ 206.996	€ 351.360	€ 232.900	€ -
Regionale uren tbv Omgevingswet	€ 36.000	€ 36.000	€ 36.000	€ 60.000	€ 36.000
Realisatie	€ 124.305	€ 170.996			
Openstaand totaal programma			€ 128.123	€ 169.008	€ 72.768